

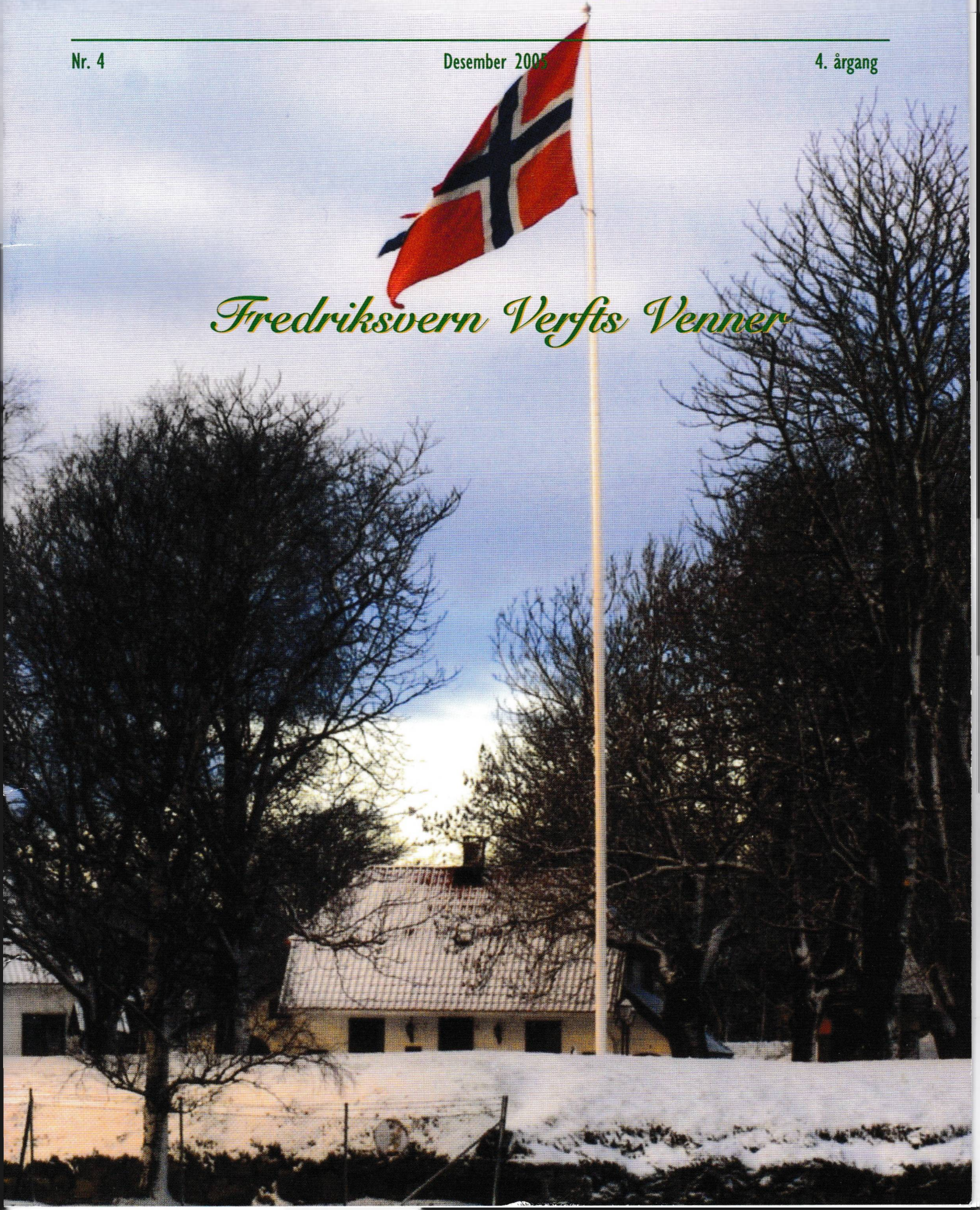
Værfts - Magazinet

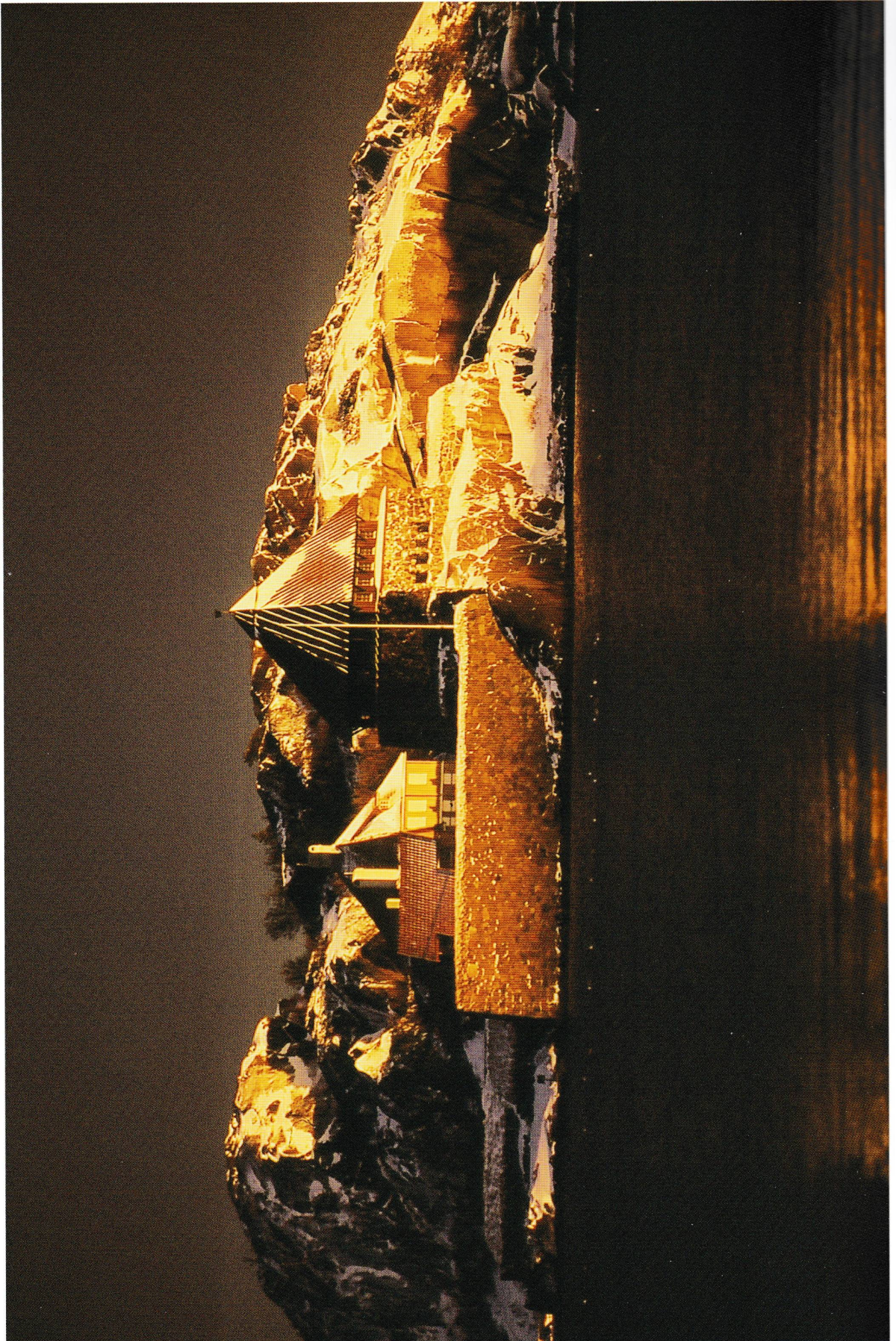
Nr. 4

Desember 2005

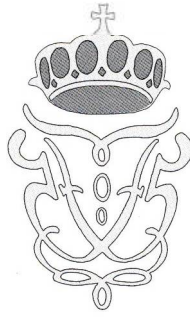
4. årgang

Fredriksvern Værfts Venner

Vinter på Citadellet. - Foto: Yngve Rakke

Fredriksvern Verfts Venner

Innhold:

Formanden har ordet	4
Forlegnings- og forpleiningsforhold for luftvernregimentet 1934-1940 . . .	5
«Lølla» – en institusjon i leiren	8
Samler russiske krigsfangearbeider . . .	10
En dramatisk skildring fra tidlig 1800-tall	18
Sprenggranaten	24

Foto forside:

*Flagget vaier på
vinterkledd Verft.
Foto: Rune Sørlie*

Foto tittelblad:

*Fredriksvern Verft en dag på 1930-tallet.
Foto: Rune Sørlies fotosamling*

I redaksjonen:

RUNE SØRLIE	Redaktør
YNGVE RAKKE	Fotograf
MARIANNE SØRLIE	Fotograf/medarbeider
SVENN DVERGASTEIN	Fotograf

Medarbeidere dette nummer: Per Inge Olsen

Formanden har ordet

Året 2005 ebber snart ut, og når jeg ser tilbake på hva som har skjedd ved Fredriksvern Verft så er det mye positivt. På kultursektoren har det vært en rekke aktiviteter med stor spennvidde og publikum har tydelig satt pris på at verftet presenteres på denne måten.

La oss heller ikke glemme den betydning verftet har som rekreasjonsområde for turgåere og badegjester. I så måte er det viktig at området behandles varsomt og at det ikke bare tas hensyn til bygninger og anlegg, men også naturen rundt. Bevaring av naturmiljø og biologisk mangfold vil være en utfordring for Fredriksvern Verft i takt med den økende menneskelige påvirkning.

Det er derfor gledelig at Forsvarsbygg har foretatt en kartlegging av naturtyper, flora og fauna på verftsområdet, Citadelløya, Torkildsøya og Stavernsøya. I rapporten som er laget finner en flere arter som det er svært viktig å ta vare på. Vi vil gi Forsvarsbygg ros for at man tar dette temaet alvorlig i en helhetlig forvaltning av verftet og tilstøtende områder.

FVV har som vanlig hatt et aktivt år på informasjons-siden med mange besøkende på de guidede turene og i museet. Omsider har vi også fått klar utstillingen i Kadettbrakka om Luftforsvarets virksomhet ved Fredriksvern verft. Utstillingen har fått navnet "Kunnskap gir styrke." Dette var mottoet til Luftforsvarets skolesenter Stavern og var å finne i skolesenterets logo. Fortsatt mangler vi gjenstander som vi kunne tenkt oss å stille ut, men det får komme litt etter hvert. Neste trinn av utstillingen er en presentasjon av kullbilder og andre bilder fra virksomheten etter krigen som vi planlegger i rommet ved siden av. Etter hvert ønsker vi å inngå et samarbeid med Venner av gamle Stavern slik at vi ved å åpne en dør mellom utstillingene

kan gi publikum en helhetlig opplevelse.

Flere utstillinger betyr for oss økt aktivitet og vi trenger flere frivillige til å bemanne utstillingene når de er åpne. Ta kontakt med noen i styret og meld deg til tjeneste!

En ny tradisjon er i ferd med å bli etablert på verftet i forbindelse med julen – tenning av julegran. Dette skjer lørdag 3. desember. I tilknytning til tenningen vil det være åpne utstillinger og mulighet for å få kjøpt ulike gaveartikler både lørdag og søndag.

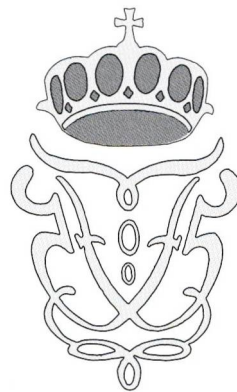
Juletreet er en stor gran som står på grøntområdet ved beddingen og vil med sine lys kunne sees på lang avstand. Hva er vel en bedre ramme for å komme i julestemning enn Fredriksvern verft en vinterdag i adventstiden.

FVV har en trofast medlemsmasse, flest i lokalområdet, men også mange spredd utover vårt langstrakte land og i utlandet. Vi er interessert i tilbakemeldinger på hvordan foreningen drives og på forslag til temaer vi bør ta opp. Ta gjerne kontakt med oss i styret eller send oss brev eller mail. Adresser og telefonnummer finner dere på www.fvv.stavern.no

Til slutt vil jeg takke alle medlemmer for den støtte dere har gitt oss i året som har gått.

*Jeg ønsker alle
En god jul
og et godt nytt år!*

Per Inge Olsen

Forlegnings- og forpleiningsforhold for luftvernregimentet 1934–1940

Av Per Inge Olsen

Da Luftvernregimentet flyttet inn på Fredriksvern verft 1. juli 1934 var det mye å utsette på standarden på messer og forlegninger. Lite var blitt gjort under krigsskoleperioden og regimentet hadde dessuten et langt større behov for plass. Rekruttskolestyrken var i 1934 på 150 mann og de senere år mellom 300 og 500.

I første omgang måtte lokalene tas i bruk i den tilstand de befant seg.

Kommandantboligen ble tatt i bruk som forlegning, spisemesse og oppholdsrom for offiserer. Vinkelbrakka ble benyttet til innkvartering av sersjanter samt mannskaper fra et rekruttbatteri, og i Kadettbrakka (2. og 3. etasje som besto av store saler) ble rekruttene forlagt.

Det lå 15-20 mann på hver sal i tresenger. Madrassene besto av sekkestrie fylt med halm og sengetøyet var en grov hodepute og et par ulltepper. Hver mann fikk sitt vaskevannsfat av aluminium for personlig hygiene. Kaldt vann fantes på utsiden av brakka. Kadettspisesalen (tidligere artilleriverkstedet) ble benyttet av Luftvernrekruttskolens befal og i Steinbrakkas 2. etasje ble det etablert mannskapskjøkken og spisesal for rekruttene. Her var det fra før innredet kjøkken, spisesal og 3 rom som ble delvis benyttet til bespising av medisineravdelingen.

Steinbrakka

At de hygieniske forhold i spisesalen var dårlige beskriver regimentes lege, Erik Poppe, i et notat til ledelsen, datert 14. august 1934.

Gulvene består av grove umalte planker med store sprekker der det samler seg støv og annen urenlighet. Da alle vinduene vender mot nord kommer det aldri sol inn i spiserommet og luften er alltid innestengt og dårlig. Som følge av dårlige gulv drysser det støv ned i grytene når en feier gulvene i 3. etasje eller når noen går over gulvet.

Når en feier eller vasker i spiserommet fyker det støv og renner vann ned i Marketenteriet. Kjøkkenet har bare en utslagsvask og denne sluk er for liten når oppvaskbaljene tømmes.

Det er ikke oppvaskkum.

Han konkluderer med at de sanitære forholdene er under en hver kritikk.

Før saken sendes Luftvernregimentets ledelse skriver kaptein J. Johannesen en kort og klar påtegning:

Tilstanden på kjøkken og spisesal er etter min mening det rene griseri.

Regimentet følger opp saken ovenfor Forsvarsdepartementet og i Kronprinsregentens resolusjon av 14. desember 1934 stilles det kr 17.200.- til rådighet for utbedring av de påpekte forhold. Bevilgningen skulle også dekke utgifter til reparasjon av skorstein, fornying av det elektriske lysanlegget, ny vask og kloakkavløp og bedre komfyr og bryggerpanner.

Den største bygningstekniske endringen var nok allikevel at det skulle settes inn vinduer i Steinbrakkas søndre langvegg slik at en fikk lys og luft inn i spisesalen.

Denne endringen betydde at man måtte fjerne en gammel latrine for mannskapene som ellers ville bli liggende rett under spisesalvindue. Bygningen er i offisielle registre benevnt som Kuleskuret, men ble bare kalt "Bussen". Latrinen var 17 meter lang og 4,4 meter bred med 8-10 seter på hver side av midtgangen uten noen form for skillevegger. Det ble bygget en nye latriner for befal og soldater ved søndre Galeiskur og ved Vinkelbrakka. Den siste erstattet et gammelt pissoar. I løpet av 1935 og første halvdel av 1936 ble spisesal og kjøkken i Steinbrakka renoveret. Spisesalen, som var på 27 x 9,2 meter, fikk nytt gulv og veggpanel, det ble anskaffet veggskap for spisestell og forarbeidet 10 spisebord og 25 benker. En del av det gamle inventaret ble også reparert. 9 vinduer ble satt inn på sørsiden og en ny inngang fra vest med en "låvebru" fra vollen ble laget.

Steinbrakka for trerne har blitt store. Foto: Rune Sørli's fotosamling.

Kommandantboligen

For å bedre forlegningsforholdene for regimentets offiserer ble det i årene 1935/36 gjort flere endringer i Kommandantboligen, eller Chefsboligen som den ble kalt den gang.

I brev av 9. mai 1934 bevilger Forsvarsdepartementet kr 1800.- til diverse arbeider i boligen.

Våpenøvelsene sommeren 1934 viste at spiserommet for offiserene ble for lite.

Med godkjenning av Distriktsingeniøren, Riksantikvaren og til slutt departementet fikk man tillatelse til å fjerne deler av vegg mellom 2 rom mot vest i boligens søndre del for å skaffe en større spisesesse. Det var en klar forutsetning at man skulle nøye seg med å skjære ut

en ca 2,5 m bred buet åpning og ikke gjøre utskjæringene høyere enn at gesimsene i de 2 rom kunne bli stående urørt.

I nordre fløybygning ble det i østre gavlrom revet 2 vegger og innredet 2 rom for befal (kontor og soverom). Videre ble et tilbygget privet og en gjødselbinge på nordsiden revet.

I vestre stallrom ble det innredet 6 bøttestativer for befal og messebetjening.

I søndre fløybygning ble bakerovnen revet og rommet innredet for befal. Det ble det lagt nytt golv, veggpanel og himling samt satt inn en ovn. Vedskuret ytterst på fløyen ble innredet slik at det ble et kontor og et befalsrom.

I huset for øvrig ble 4 soverom i 2. etasje oppusset.

Således må fremdeles loftet i det gamle proviantmagasin – Vinkelbrakkka – som ikke er utbedret anvendes til forlegning av soldater.

Det er et forlegningslokale som må sies å være i høy grad utilfredsstillende, for ikke å bruke sterkere uttrykk. Da en utbedring forutsetter en hel omlegging av taket er det tvilsomt om det lønner seg å utbedre loftet med tanke på forlegning.

På grunn av store rekruttskolekull forble forlegnings-situasjonen vanskelig i disse årene.

En del av styrken måtte også ligge i telt og enkelte befall måtte innkvarteres i Stavern.

I 1939 var den totale styrke av befall og mannskaper 550. Forlegningskapasiteten var 450.

Regimentet hadde også gjentatte ganger bedt om midler til et nytt sykehus. Her ble avslagene begrunnet med at regimentet hadde anledning til å innlegge sine syke på sivile sykehus og at de selv hadde biler til å transportere de syke.

I et ekstraordinært budsjettforslag for 1940/41 fremmet regimentet forslag om å bygge en ny soldatbrakkka i Stavern. Det forelå også planer om et større garasjeanlegg. Før noen av forslagene rakk å bli behandlet var krigen kommet til Norge.

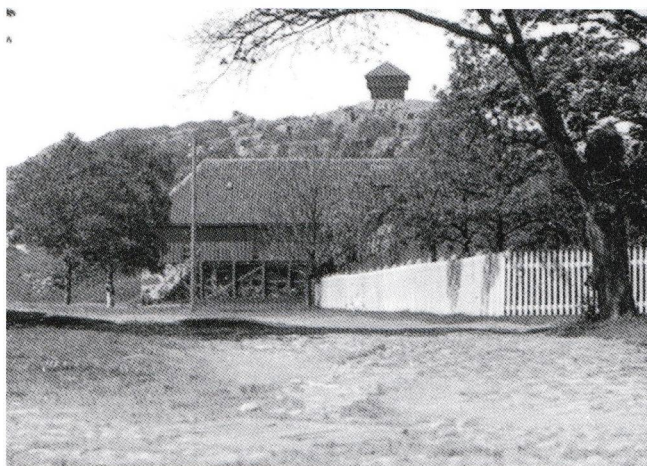
I 1. etasje ble et kontor og hovedinngangen malt og gulvet i inngangspartiet ble fornyet med eik langstav.

Vinkelbrakkka

Forholdene i Vinkelbrakkka forble dårlige. Bygningen utgjorde et stort vinkelrom på 250 kvadratmeter samt 2 mindre rom og her kunne det bo opp til 100 mann.

I rapporten fra en ingeniørmønstring 28. juni 1938 står følgende å lese:

Det er de siste 4 år foretatt mange og store utbedringsarbeider for å gjøre etablissementet tilfredsstillende for Luftvernregimentets behov, men enda er det meget som gjenstår.

*Vinkelbrakkka på 1930-tallet.
Foto: Rune Sørli's fotosamling.*

«Lølla» – en institusjon i Leir'n

Av Per Inge Olsen

Det var en flott arbeidsplass sier Lølla om sine 48 tjenesteår i leiren.

Vi møtes en stormfull høstdag i leiren Lølla og jeg. Med vinden ulende rundt hushjørnene på Kadettbrakkka tar vi en prat over en kopp kaffe, og frisker opp i minner fra hennes lange tjeneste for Forsvaret i Stavern. Nesten 48 år ble det, og det er ikke rart at leiren har betydd mye og fremdeles betyr mye for Lølla.

For det er under navnet Lølla vi alle kjenner henne best og ikke som Alethe Mathisen. Når jeg spør om hun opprinnelig er Stavernsjente presiserer Lølla at hun er oppvokst på Agnes og at Stavern og Agnes var egne lokalsamfunn i 1926 da hun ble født.

"Hvordan fikk du navnet Lølla?"

"Jeg er ikke helt sikker, men da jeg var liten hadde jeg veldig krøllede hår og ble kalt for Krølla. Selv klarte jeg ikke å si Krølla, så da ble det Lølla"

Jeg er nyskjerrig på hvorfor hun valgte leiren som arbeidsplass og Lølla forteller:

"Jeg var russ i 1945, såkalt fredsruss, og fortsatte et år på handelsgymnas i Sandeffjord. Jeg bodde på hybel i Sandeffjord, men mistriivdes med hybellivet. Ja, jeg lengta hjem og da jeg fikk se i avisa at det var en ledig kontorjobb i leiren var jeg ikke sen som å sende en søknad. Det var ikke lett å få jobb på den tiden, men etter konferanse med kaptein Hatledal ble jeg ansatt 16. juli 1946."

"Kan du si litt om hvordan forholdene i leiren var den gangen?"

"Da jeg begynte var det fortsatt tyskere i Øvre leir. De siste reiste i august for brakkene skulle jo brukes som forlegning for befalsskolen som startet opp i september. Min arbeidsplass var i brakka nærmest kanalen nede mot sjøen. Vi kalte den bare brakke 26. Her satt jeg sammen med frøken Bjørnstad som hadde vært kontordame i England under krigen. Vi hadde mye skrivearbeid, bla annet av brev og reglementer. Jeg husker at i brakkene var det strødd ut mye hvitt pulver for å ta knekken på kakkerlakker og andre skadedyr."

"Er det spesielle episoder du husker godt fra den første tiden?"

"Hvis du tenker på de av det morsomme slaget, så husker jeg at soldatene en dag ble satt til å spa opp plenen foran tyskerbrakkene. Oberst Finn Nagel var regimentsjef den gangen med standkvarter Oslo, men både han og hans kone var mye i Stavern. Midt under arbeidet kom fru Nagel ut på trappa og sang for full hals – Det kommer en båt med bananer -. Jeg tror hun var revyinteressert og hadde medvirket i revyer tidligere. Pelle Bjørgan var forresten en av soldatene som deltok i gravearbeidet."

"Du har jobbet under mange forskjellige sjefer – hvordan har det vært?"

"I løpet av disse årene har det blitt 11 stykker. Jeg kom jo ganske tett inn på dem til daglig i og med at sjefskontoret lå i den samme brakka. Alle var de naturlig nok forskjellige, men Hatledal er vel den jeg husker best i og med hans lange sjefsperiode.

Til å begynne med hadde sjefen både kontor og soverom i brakke 26."

"Hvordan opplevde du forholdet mellom befal og sivile?"

"Jeg hadde jo hørt skrekkehistorier fra Hæren om hvordan offiserene der kunne være, men jeg opplevde aldri noen negative holdninger hos sjefer og øvrig befal i Luftvernartilleriet og Luftforsvaret. Jeg husker blant annet at hver gang oberst Øgland, som den gang var sjef og inspektør for Luftforsvaret skoler, kom på besøk, så kom han alltid innom oss kontordamene og drakk kaffe." Jeg tror miljøet mellom befal og sivile i Stavern var bedre enn mange andre steder. Kanskje skyldes det at mye av befalet var her lenge av gangen.

På 1970 tallet gikk Lølla over i arkivtjenesten. Fram til da hadde arkivarstillingene vært forbeholdt militære og Lølla ble den første sivilt ansatte i denne stillingen.

"Trivdes du godt i den jobben?"

"Ja, det gjorde jeg. Til å begynne med var fjernskriver og arkiv lokalisert sammen. Fjernskriveren ble betjent av en kursutdannet vernepliktig soldat og på arkivet hadde jeg en soldat som ordonans. Disse soldatene var håndplukket for denne tjenesten og de var stort sett greie. Skulle det dukke opp en umulius en sjelden gang ble han fort satt til noe annet. I de senere årene var det mange omstillinger, men arkivet besto. Hektisk var det til sine tider, men trivelig likevel.

Den tiden jeg selv tjenestegjorde ved skolesentret ble det sagt at hvis du vil vite hva som skjer i Stavern, så spør Lølla. Nå kan jeg ikke annet enn spørre hvordan hun kunne holde seg så godt oppdatert på nyheter i lokalsamfunnet.

Lølla kikker på meg og ler.

"Du vet, jeg har alltid vært interessert i Staverns ve og vel. Jeg var jo gift med en bygmester som var godt kjent og hadde mange oppdrag rundt om. I tillegg hadde jo flere av mine arbeidskolleger politisk tilknytning, ja i en periode jobbet både ordfører og varaordfører i samme brakka."

"Hvordan opplevde du forholdet mellom Forsvaret og lokalsamfunnet i alle disse årene?"

"Det var alltid svært bra. Stavern var jo vant til Forsvaret lenge før krigen og i så måte var de fleste fornøyd med at Luftvernartilleriet etablert seg her i 1946. Forsvaret har jo betydd mye for næringslivet og hvis noe skulle gjøres stilte alltid folk fra leiren opp. De militære fant seg også godt til rette i Stavern og engasjerte seg i foreningsliv og politikk."

"Hva synes du om det som har skjedd i leiren etter at Forsvaret trakk seg ut?"

"Egentlig er det bra det som har kommet, men du vet, jeg skulle jo helst sett at Forsvaret hadde fortsatt sin virksomhet her. Så langt har ikke den nye aktøren fått det samme tette forholdet til lokalsamfunnet som under Forsvarets tid. Det skyldes vel at det er færre arbeidsplasser og at ikke alle har bosatt seg i Stavern."

28. februar 1994 avsluttet Lølla sin arbeidsdag ved Luftforsvarets skolesenter i Stavern. I løpet av alle disse årene utførte hun lojalt sine plikter. I en sammenhengende periode på over 16 år hadde hun ikke en eneste sykemelding.

"Var det vemodig å gå ut av porten for siste gang som yrkesaktiv?"

"I grunnen ikke. Da var jeg innstilt på å slutte. Når jeg nå ser tilbake på disse årene så kunne jeg ikke ha hatt en bedre arbeidsplass enn her."

Det hører med til historien at Lølla alltid har vært frittalende og sagt sin mening og ved en spesiell anledning sa oberst Aronsen det slik: "Jeg har aldri vært sjef i leiren, det har Lølla vært".

Før vi forlater hverandre sier Lølla at porten egentlig burde stenge kl 2100 om kvelden. "En vet jo aldri hva folk kan finne på inne på området, det værste som kunne hende var jo at det ble brann".

Jeg takker for praten med en særdeles engasjert dame. Leiren vil alltid være hennes hjertebar. Helt slutt på arkiveringen ble det ikke da hun ble pensjonist. Nå hjelper hun foreningen "Venner av gamle Stavern" med å ta vare på utklipp og artikler knyttet til Staverns historie.

Samler russiske krigsfangearbeider

- mange av dem stammer fra Stavern

Av Rune Sørli

Marianne viser frem en fryktinngytende slange laget av russisk krigsfange.

Marianne Sørli har en stor samling krigsminner hjemme – i form av fangearbeider utført av russiske fanger som brukte halm, tre, aluminium, ben og hva de måtte komme over av egnet materiale. Marianne understreker at mange av arbeidene i samlingen kommer fra Stavern – og da fra Fredriksvern Verft hvor størstedelen av fangene satt innesperret.

De første russiske krigsfanger ankom Stavern allerede våren 1942, hvor 300 fanger ble plassert i det ene Galeiskuret – nåværende skur 16 – her sov de, mens de på dagtid fra kl. 0600 til 22.00 arbeidet bl.a. på anlegget ute på Rakke Fort.

Antall fanger varierte sterkt gjennom krigen, men

nådde på sitt meste 1800 fanger i mars 1944. Da var flere av skurene samt Kadertbrakka tatt i bruk til formålet å huse dem når de ikke arbeidet. For arbeide var det nok av – det ble anlagt såkalte ”pansersperringer” av store steiner langs strendene i Brunlanes. Det ble også gjort arbeid med å anlegge et narrebatteri ute på Kuøya like ved Rakke Fort – dette skulle fungere slik at man kamuflerte hele Rakke Fort med nett og lignende, mens Kuøya skulle fra luften fremstå som et batteri med kunstige kanoner etc. Når eventuelle fiendtlige flygere som var over Rakke på angitt posisjon, ville de forhåpentligvis slippe bombene over det de trodde var fortet. Nå ble Kuøya aldri bombet, ei ble narrebatteriet helt ferdig. Men restene sees den dag i dag, om man tar turen dit utenom fuglenes hekkeseong.

I tillegg til russerne var det også en kontingent serbiske fanger i Stavern, men disse lå i stadig konflikt med de russiske fangene, og tilslutt ble de avskilt.

Også i Skråvika var det en tid en fangeleir for russerne, og det var satt opp en bygning nede ved enden av Kjærlighets-stien for de som kjenner den – her var det også satt opp et høyt dobbelt gjerde av piggråd rundt bygningen.

Russiske graver

Nå skal vi ikke trekke denne historien så langt, for det er egentlig minnene etter dem vi skal se litt nærmere på i denne artikkelen. Men vi kommer ikke fra at først og fremst er deres minne et gufs av uhyggelighet og smerte – ikke mindre enn 43 lik av russere ble for eksempel gravet opp sommeren 1945 like ved Reperbanen i Øvre leir – her ble det påvist nakkeskudd på 4 av dem – sannsynligvis var også flere av dem skutt.

Hvorfor?

Jo, man hadde strenge straffer (dødsdom) for de som forsøkte å rømme – noen greide det – og tyskerne gikk da ut i avisene og utlovet en dusør på 20 flasker brennevin eller 500 kroner til de av lokalbefolkningen som hjalp til slik at fangene ble pågrepet. Folk lot seg dessverre friste, og ved et par anledninger forteller dokumenter om slike pågripelser i Brunlanes hvor fanger fra Stavern endte sine dager.

Også i senere tid har man kommet over nye funn av graver på Fredriksvern Verfts område, bl.a. av Dagny Hill-Jensen, som for en del år tilbake gjorde en lite trivelig observasjon i området ved Fredriksvern Motorverksted.

Gravmerket som ble borte

En tid hadde man et minnesmerke over krigsfangegravene på området, men når man moderniserte og sammenslo Øvre og Midtre leir fant Forsvaret ikke lenger noen vits av å minnes de som hadde kommet hit tusenvis av mil fra deres eget hjem og familie bare for å dø – i fredfulle lille Stavern!

Støtten ble fjernet, og ingen vet vel lenger hvor den er blitt av.

Til orientering kan jeg opplyse at de fanger som ble gravet frem i 1945, ble flyttet til den russiske krigsfangegrav i Oslo.

Kulturelt folkeslag

Men russerne var et høyt kulturelt folkeslag og deres krigsfangearbeider har blitt stående på mange hyller i hjem og hytte som tause vitner om russernes nærvær under en urolig tid.

Marianne Sørli kan fortelle at mange i dag ikke vet hva de har stående i skapet eller på hyllen – bare at det er artig og pent. Mange tror dette er gamle sløyd-arbeider fra besteforeldrenes tid, sier Marianne, men hun vet bedre, og her kommer litt av historien rundt disse tingene.

Aluminiums-skrin

Disse er ofte laget av gamle Høyang kasseroller eller tyske utrangerte matkar, men jeg har også slike skrin laget av metallkassen fra innmaten til tyske ammunisjonskasser.

Et lite utvalg av Mariannes mange aluminiumsskrin. Laget av russiske krigsfanger.

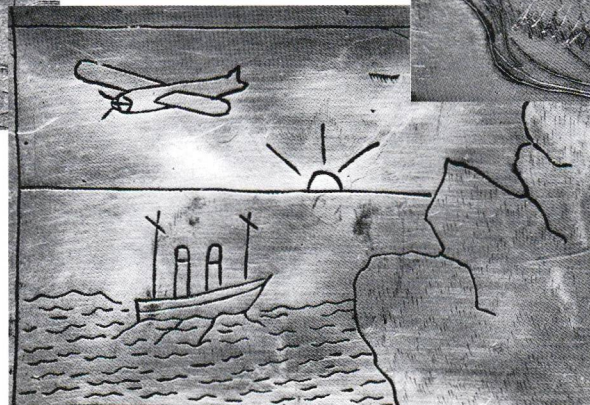
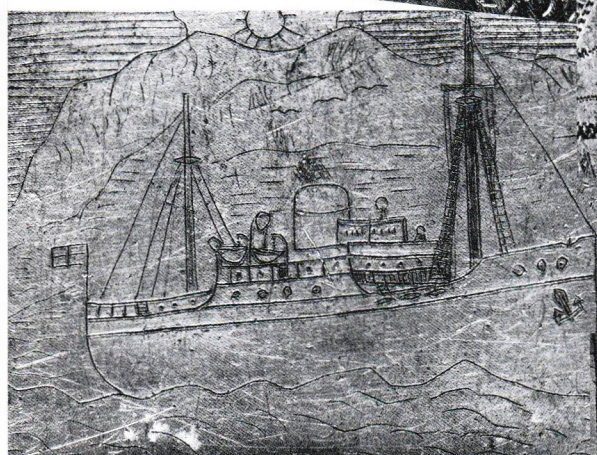
Skrinene er oftest laget som sigarettskrin til å lukke opp – og de er dekorert med innrissede ”lengsler og drømmer” – her er alt fra dameportretter, landskap, ord og vers, hammer og sigd, hjerter og håndjern – kort sakt her finner man egentlig mer tanker nedtegnet enn tusen ord!

Nå var det ikke bare skrin russerne laget av den aluminiumen de måtte komme over – Marianne har også

flere flotte dekorerte drikkekopper som hver i seg selv er et lite ”kunstverk”.

Påfallende nok er det ofte brukt nakne kvinner som motiver, sier Marianne mens hun viser frem et skrin med en ”frisk tanke” påført lokket.

Også båter finnes det rikt med motiver av – trolig fordi russerne en dag drømte om å få reise tilbake til sitt hjemland – de var ofte fraktet til Norge over Østersjøen via Skagerrak med tyske dampskip.

De gjenspeiler mange tanker og drømmer motivene på aluminiumsskrinene.

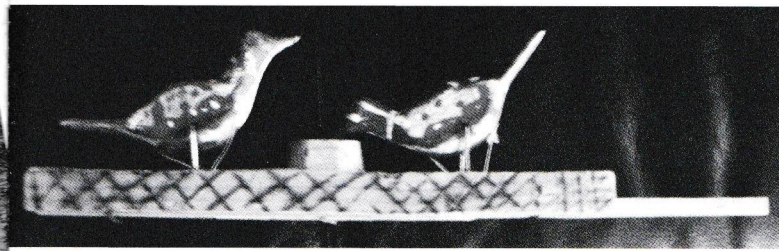
Leker

De aller fleste krigsfangearbeider var laget for å kunne bytte til seg mat og andre nødvendigheter – først og fremst fra tyskerne – men også i stor grad fra norske sivile. Ofte var det barn som greide å kaste matpakker til fangene som ble belønnet med en og annen leke. For dette var virkelig flotte leker, sier Marianne og viser frem en skrekkinngytende slange som er laget slik at den ser direkte levende ut der den vrir seg hit og dit – nesten en meter lang er den også, og flott hånddekorert av fangen som engang laget den. Videre finnes det i Mariannes samling uttallige eksempler på leker, dyr og fugler i både tre, ben og horn. Her er høner som hakker etter mat når man setter leken i bevegelse, og pennalhus med de flotteste dekorasjoner. Små hunder og mus – kort sakt finnes det en egen verden laget av russerne til barna i Norge under krigen.

En tid var en av brakkebygningene ovenfor folkeskolen benyttet som fangebolig for russere – noe som sikkert gjorde et sterkt inntrykk på barna.

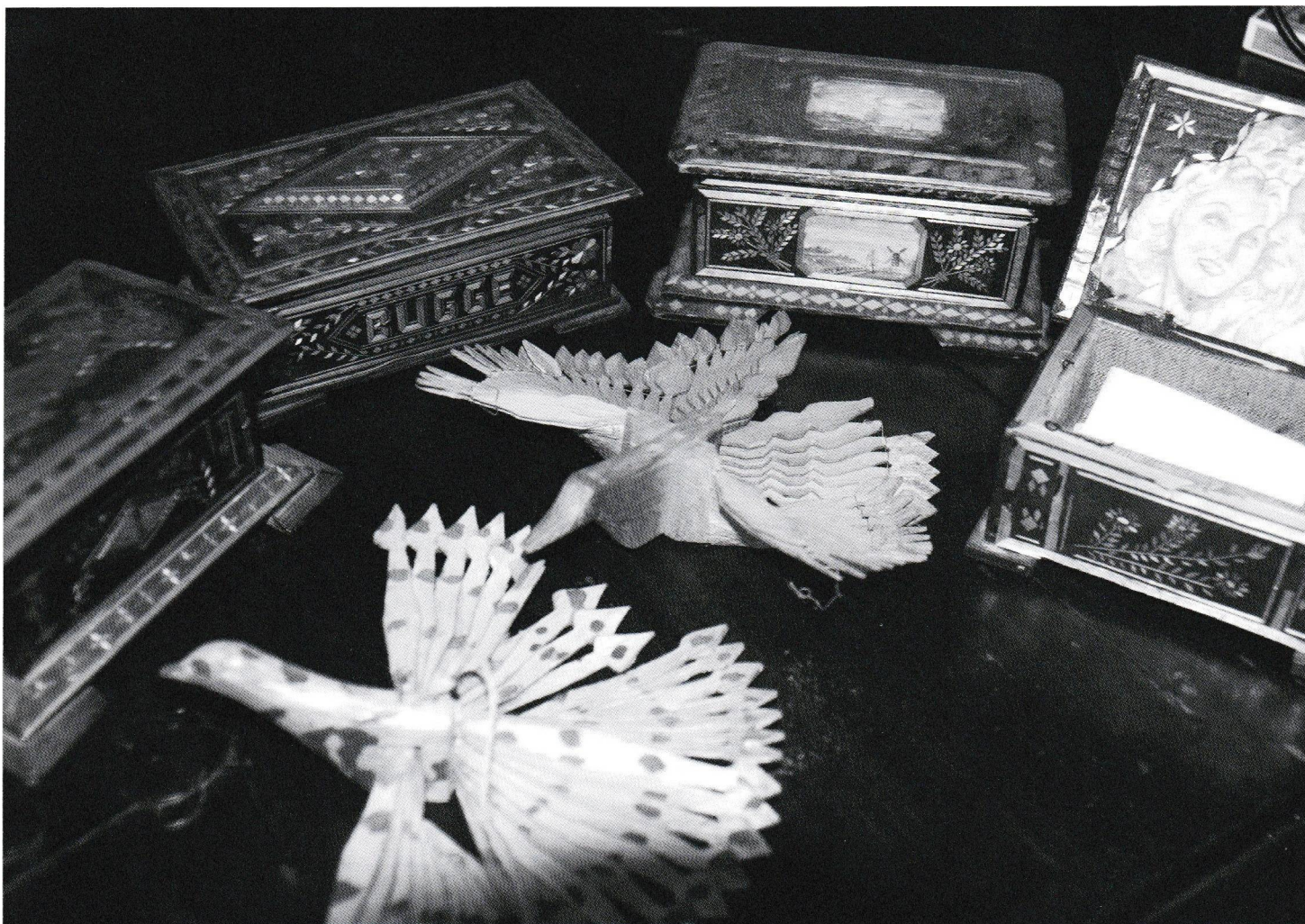
En prektig skrivebordsdekorasjon laget av russisk fange i Stavern.

Fugler som hakker etter mat – en morsom leke som finnes i mange varianter.

Due og hare laget til formål å bytte til seg mat.

Typiske russiske fangearbeider – dekorerte skrin laget av treverk fra kasser iført fargede halmstrå – påfugler laget av oppskårede trestykker.

Treskrin

Marianne har 20-30 flotte treskrin med halmstrå som dekor i de flotteste farger. Disse er ofte flott dekorerte inne i lokket også om man åpner disse – innvendig er de ofte trukket med stoff av forskjellige slag bokstavelig talt – og løfter man forsiktig på disse stoffene røper det seg ofte at treverket er fra en margariner- eller ammunisjonskasse.

Marianne har flere skrin som det står direkte navn tilknyttet Stavern på, og for henne er dette historien om fangene så nær det er mulig å komme den.

Hun har også flere såkalte "påfugler" – det vil si fugler skåret ut av trestykker som små flate pinner – deretter ble disse limt sammen som og ble til flotte flygende fugler. Ofte dekorerte med flotte farger.

Spesielle tegninger

Marianne har også flere tegninger og lignende utført av russere – deriblant en som er tegnet på den måten at man

i mangel av blekk, så stakk fangen hull på fingerspissen sin og påførte arket sin tegning med eget blod.

Også en meget flott tegning i glass og ramme har Marianne fått av sin svigerfar, avdøde Arthur Sørli, som fant denne hengende i låven til Kommandantboligen i 1947. Den viser et russisk skip med mange fine detaljer, signert fangen som da tydeligvis har vært i Stavern og trolig byttet denne bort til en tysker, som igjen har måttet reise fra Norge etter krigen – uten tegningen!

Stor interesse

Marianne har meget stor interesse rundt dette med russerne i Stavern, og er livredd for at man ikke tar skikkelig vare på dem direkte minner som er påført veggene i Kadettbrakka – her er både vers og navner samt dato påført en rekke steder. Marianne har fotografert flere av dem, og nå venter et stort arbeid på å få dem oversatt – noe hun vil komme tilbake med i et senere nummer av Værfts-Magazinet.

Hvor ble det av russerne

Et forferdelig spørsmål egentlig – sett med norske historiske øyne.

Ved frigjøringen i 1945 var det nærmere 73 000 russere i Norge – i Stavernsleiren var i følge hjemmestyrkenes rapport underskrevet av avsnittsjef Oddvar Moen den 8. mai 1945, ingen fanger – den var helt tom, skriver han i rapporten.

Hva skjedde så med fangene?

Det kom tilbake en del fanger til Stavern i maidagene 1945 – da i påvente på videre sendelse til oppsamlingsleire rundt om, mange husker dem fordi de ble plassert bl.a. i en av brakkene som vente ut mot Baneveien.

Finnmark og Stalin

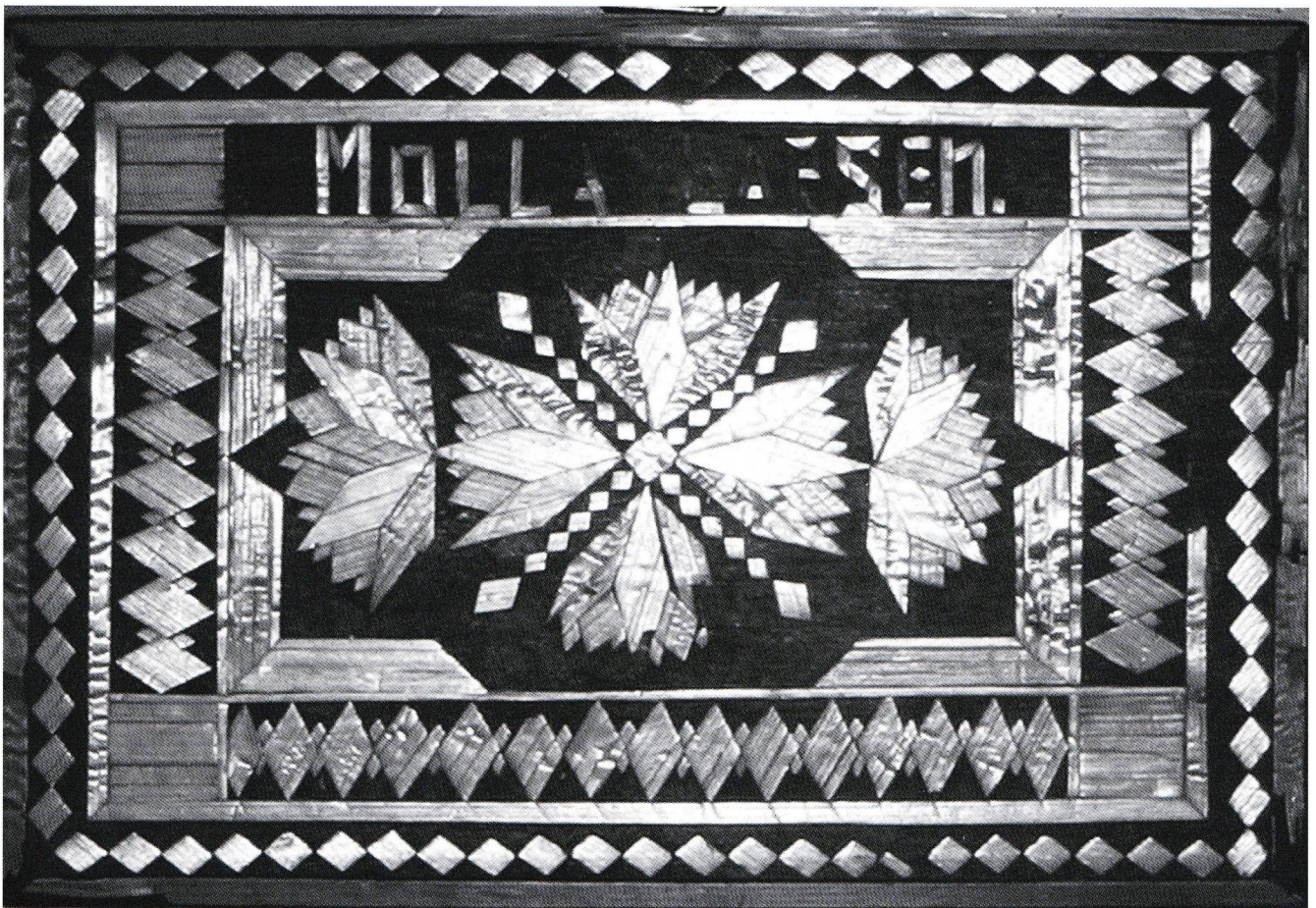
Sommeren 1945 sto fremdeles russiske styrker i Finnmark, og forhandlinger var i gang på høyeste

politiske plan – da kom Josef Stalin med følgende forslag (enkelt fortalt):

Vi trekker oss ut av Finnmark – men da sender Norge ALLE tidligere russiske borgere tilbake til Russland!

Norske myndigheter godtok forslaget – så ble det iverksatt en gigantisk hjemsendelse av tidligere fanger, mange på jernbane gjennom Sverige – deretter med båt til Russland – hvor for svært mange et nakkeskudd ventet som belønning og straff for at de som soldater og offiserer hadde latt seg blitt tatt til fange. De resterende ble videresendt til nye fangeopphold i Sibir.

Noe å tenke på når man i dag står og holder i hånden deres fangearbeider med rissede tanker og drømmer i vår tids så idylliske Stavern.

Lokket på et russisk skrin gitt som personlig gave til Molla Larsen.

Kommandantboligen ca 1880 med det gamle opprinnelige klokkestativet. Foto: Rune Sørliens fotosamling.

En dramatisk skildring fra tidlig 1800-tall

Av Rune Sørli

Denne historien er basert på avisartikler og dokumenter fra tidlig på 1800-tallet.

Flåtens menn i Stavern utførte mange bragder i gamle dager. Dristige kapere gikk løs på fienden og tok mange priser. Fredriksverns historie i tidsrommet 1800-1814 er praktisk talt kun krigshistorie.

Det er blokaden av kysten, kampen mot svenskene og engelske "man of War'er", samt kapere.

Det smalt mange skudd utenfor Fredriksvern mellom 1807 og 1814, hver gang roflotiljene gikk ut til kamp mot fienden. Mange å seire ble vunnet, og mer enn en engelsk og svensk skute måtte følge i kjølevannet på "Hector" og "Favorit", der som krigens første priser gled inn på havnen i Fredriksvern – men det ble da heller ikke vist mangel på mannsmot.

Marcus Monrad

Den norske matrosen Marcus Monrad, var i 1807 mot sin vilje i engelsk tjeneste på et bombarderskip som ved Skagen tok et norsk skip i sin kommando. Men da dette skipet skulle føres til England som krigsbytte, tok Monrad til seg kommandoen på skipet og rev det løs fra fiendens "grep", og førte det inn til norsk havn slik at det ble reddet.

Han ble utnevnt til Danebrogsmann for borgerdåd av 1. klasse den 28. januar 1809.

Even Johannesen

En annen historie fra 1808, forteller om underoffiser som het Even Johannesen, og han var underoffiser ved roflotiljen på Fredriksvern.

Han var datidens spion, og beveget seg ved flere tilfeller inn i Sverige for å se hva fiende pønsket på – han må ha utvist stor smidighet og sindighet for å få dette til. Han ble meget kjent og beundret for sin dåd, og han ble da også hedret med Danebrogsmann for borgerdåd av 1. klasse den 28. januar 1810.

Knud Ellingsen

Knud Ellingsen som var fører av kaperkutteren "Den veivisende Paquet", ble den

19. oktober 1810 angrepet av en overmektig orlogsbrigg, og da han skjønte motstand var håpløs, sendte han sine menn under dekk og seilte skuten rolig til havn. Hele 8 stk. flintekuler hadde gått gjennom kavaien han hadde på seg.

Også Ellingsen ble utropt til Danebrogsmann.

Trange tider

Det er hevdet at det store mannsmotet bar forsvaret på den tiden – når armeringene sviktet, og det er nok noe i dette.

Et eksempel er hendelsen som fant sted den 10. august 1810, hvor den engelske briggen "Allart" strøk flagg utenfor Fredriksvern – så nær land at man kunne følge kampene med øyne fra utkikksposten "Kikkut" på Stavernsøya, eller som da "Najaden" den 6. juli gikk under utenfor Lyngør.

Soldater og mannskaper hadde det vondt i disse årene – de var sjelden hjemme og familien kunne ofte vente flere år før en fikk se sin kjære en stakket stund. Det var urolige tider, og man måtte være beredt. Også hungeren var stor, og man håpet om sommeren at høst og mørke skulle komme fort, slik at kornskutene kunne seile i ly av

mørket, og på den måten skaffe viktige forsyninger til befolkningen.

Også de militære led av matmangel, likeledes av klær. Det het seg at de fikk blodgang av sykdom og savn. Men selve spenningen med krigen fikk kampmoralen til å holde seg oppe.

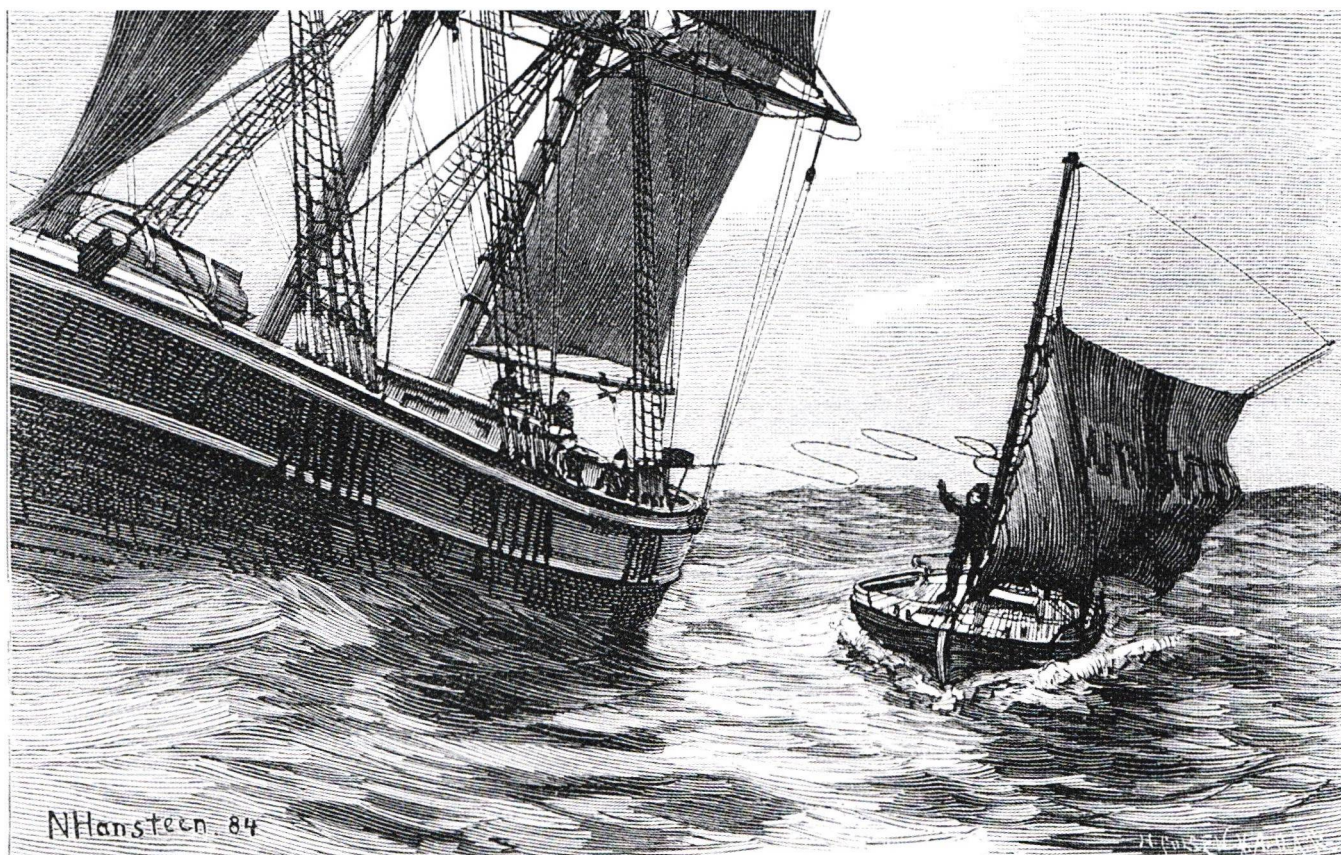
Postruten Fredriksvern - Fladstrand

Fra 1807 ble all post sendt fra Fredriksvern med losskutter til Fladstrand i postsekker fylt med stein, ferdige til å senkes om skuten skulle bli kapret. Brevene ble alltid sendt in duplo eller in triplo i håp om at minst et av dem ville nå frem. Disse losbåtene ble ført av offiserer, men etter hvert ble de overlatt til ledelse under loser og såkalte månedsløytnanter. Det er ikke tvil om at mange "Staværinger" har ført post til Fladstrand under ly av vintermørket.

Postfører Fredrik Vauvert

At disse turene med post til Fladstrand kunne være lunefulle finnes flere eksempler på, som denne skildringen nedtegnet av postfører Fredrik Vauvert.

I 1807 røvet en engelskmennene den danske flåte, og Vauvert tilbød seg som volontør og overføre den norske post til Danmark – tross at farvannet var sperret – han fikk imidlertid likevel den Søllongske losskutter nr. 25 ført

Kikut – et naturlig og viktig utkikkspunkt for speiding etter fiendtlige skip. Foto: Rune Sørлие.

mellom de to land, og på den måten ble han også Norges første postfører.

Det ble mange reiser på denne Fredrik Vauvert, og han har skrevet om mange dramatiske reiser gjennom dette krigsfylte farvannet som Skagerrak var på den tiden – men han lyktes alltid å manøvrere riktig, og kom tilbake til Fredriksvern Verft med livsviktige ”fødevarer”.

Dramatisk forlis

Men en dag i november 1807, under en storm gikk det imidlertid galt for Vauvert. Han kom på høyde med

Jomfruland, og siden dette handlet om en pålands storm ble det dramatisk, og han skriver selv:

Da jeg ved Notarial-avskriften kun hadde til hensikt å sikre meg for tiltalte for fartøyets forlis, så er der uti intet berørt om de nærmere omstendigheter – som nemlig, at da de tvende menn – Bernt formedelst et slagtilfelde og drengen ved å ha forfrosset sine føtter, hvorav de i lang til lå på Fredriksverns hospital – var ute av stand til at arbeide, måtte jeg og den annen mann, Daniel, alene holde dekket med svær pumping for at ikke synke, uten mat og drikke, i 2 ettermål aldri å ha vært tørre, inntil

fartøyet av mangel på driverom ble kastet i brenningene på Jomfruland klokken 2 om morgenen. Etter en stund vi hadde holdt ved vraket, følte jeg at kulden snart ville drepe oss, hvorfor jeg, stolende på min svømmeferdighet, avtalte med Daniel at jeg ville forsøke å arbeide meg gjennom brenningene til land, som på grunn av mørket ei såes, jeg ville da ta med meg en line, og i tilfelle at dette lyktes, skulle jeg rykke 3 ganger i linen, av han beholdt den ene ende, og da skulle han gjøre lærpostsekken fast og seg selv, så på denne måte redde både han og posten. Jeg styret, med da, befallende meg Gud, i sjøen, og med utrolige anstrengelser, og nesten uten bevissthet, kom jeg

til sist i land, og da etter å ha kommet meg til sans og samling, erindret jeg avtalen, gjorde signalet, og hvor stor var ikke min glede, da jeg en stund etter var så lykkelig å se frukten av min bestrebelse oppfylt ved således å frelse den ene mann og ha et levende menneske hos meg i min nød.

Postsekken greide vi ikke på grunn av utmattelse å bære ut av brenningene, og for at den skulle skyllens bort igjen, la vi en prangende stein på den og gjorde den fast til andre steiner, og således fant losene den siden. Nå fortalte Daniel meg, at det var hjerteskjærende for ham å høre de ynkelige skrik fra de tvende om bord forlatte mennesker. Dette rørte også meg ubeskrivelig, og jeg besluttet om mulig å kaste linen om bord igjen, når sjøen rullet ut igjen og styrtet meg 3 ganger i brenningene, som til sist ble midlet til å redde den ene av de to, nemlig Bernt i land, som siden ved hans hjelp drog meg opp i le av en busk og dekket meg med de våte klær, som jeg for å være bekvemmere ved siste forsøk hadde tatt av.

Deretter slo sjøen fartøyet lenger inn, og det lyktes Daniel og vasse ut å redde drengen. Da samtlige hadde fattet seg, søkte de meg opp, kledde på meg, og arbeidet så lenge med meg at jeg fikk tilbake bevisstheten. Nå gjaldt det å finne hus, da Bernt og drengen uopphørlig jamret seg og sa, at de frøs i hjel. Jeg kjente landet for å være Jomfruland og viste veien til husene som i vår forfrossene tilstand kostet oss utrolige anstrengelser 3 og en halv time, skjønt at veien ikke var mer enn 400 meter, vi kom endelig til losoldermann Falchs hus, hvem vi har å takke for livet ved den omhyggelige pleie vi der fikk.

Grev Wedel-Jarlsberg

Denne utrolige fører Fredrik Vauvert gav seg imidlertid ikke så lett, og han ble etterpå tildelt den beste av de Søllingske loskuttere, nemlig "Rorenkrantz". Han fikk mange oppdrag, og forteller selv om når han skulle seile selveste Grev Wedel Jarlsberg fra Fladstrand til Fredriksvern. Han skriver selv:

Jeg hadde den ære på en av mine turer å overføre fra Fladstrand til Fredriksvern Grev Wedel-Jarlsberg, som senere ble statsholder i Norge, gjennom en flåte av 22 fiendtlige seilere, og da vi om natten var kommet midt inn i flåten, fikk vi stille og omskifting av vind til SV, og senere til SO, men kom dog lykkelig gjennom, så da vi om morgenen med SO-vind var til luvart av dem alle. En liten engelsk brigg var da nær oss i le. Hvilken på greven hadde stor lyst til å kapre, og utdelte sine pistoler, til like med hans sekretær, som også var med, var vi i alt 6 mann til dette forsøk og gjorde jakt på briggen, som straks holdt ned på flåten så vi snart måtte oppgi forsøket og hale på vinden.

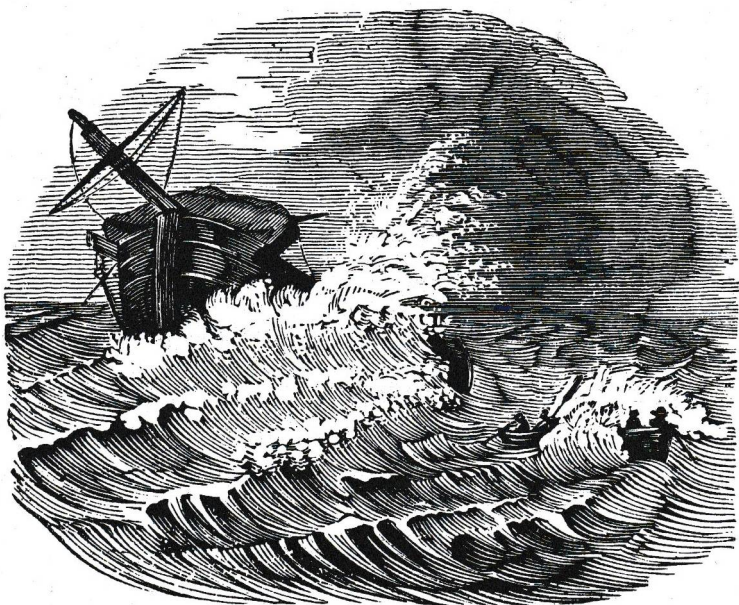
Mer dramatikk

Fredrik Vauvert ble etter hvert ansatt på Fredriksvern Citadell som månedsløytnant.

I 1808 anholdt kaptein Lund på Verftet om å få Vauvert med som 3. kommanderende på defensjonsskipet "Prins Christian" – han var på skipet i 7 måneder, hvor han bl.a. gikk i kryssfart mellom Norge og Danmark.

Senere kom han tilbake til Fredriksvern Verft, men kom på nytt opp i et dramatisk tilfelle på sjøen – han skriver:

Vi gikk ut fra Fredriksvern i et fryktelig uvær med losen Ole Sandøe, og hans bror, etter ordre av admiral Fabricius, som følge av en anmeldelse fra meg om et om morgenen langt ute sett fartøy, som synes å være i nød. Losene erklærte det for en umulighet å komme ut på grunn av pålands storm og opprørt hav, men jeg overtalte dem til et forsøk, som nær hadde kostet oss livet, vi var under 4-revet seil og nesten synkeferdige innen vi kom forbi Svenør. Losene tapte tålmodigheten, og ville vende om, men nu, når vi var i rom sjø, påstod jeg å ville råde, og fikk langt om lenge fartøyet i sikte, og som der utkrevdes meget klokskap og snarrådighet å borde, men vi kom omsider om bord, dog var Ole Sandøe og jeg nær ved at knuses mellom båten og fartøyet ved entringen. Da vi kom om bord fant vi jakten besatt av engelske, men kun en kadett og den danske skipper var på dekk. Jeg tok straks kadetten fast og sa, at all motstand var forgjeves, da det var en kutter underveis til vår unnsetning, han overgav seg sigende, at han trodde han hadde gjort alt. Jeg fant de øvrige engelskmenn, 5 i tallet, i besjenket tilstand i kahytten, og etter å ha fratatt dem deres våpen, 5 geværer med patrontasker, 5 pistoler og 5 sabler, låste jeg dem inn i kahytten, og brakte fartøyet med meget umake inn til Larvik og senere til Fredriksvern.

SPRENG-GRANATEN

LUFTVERNARTILLERIETS

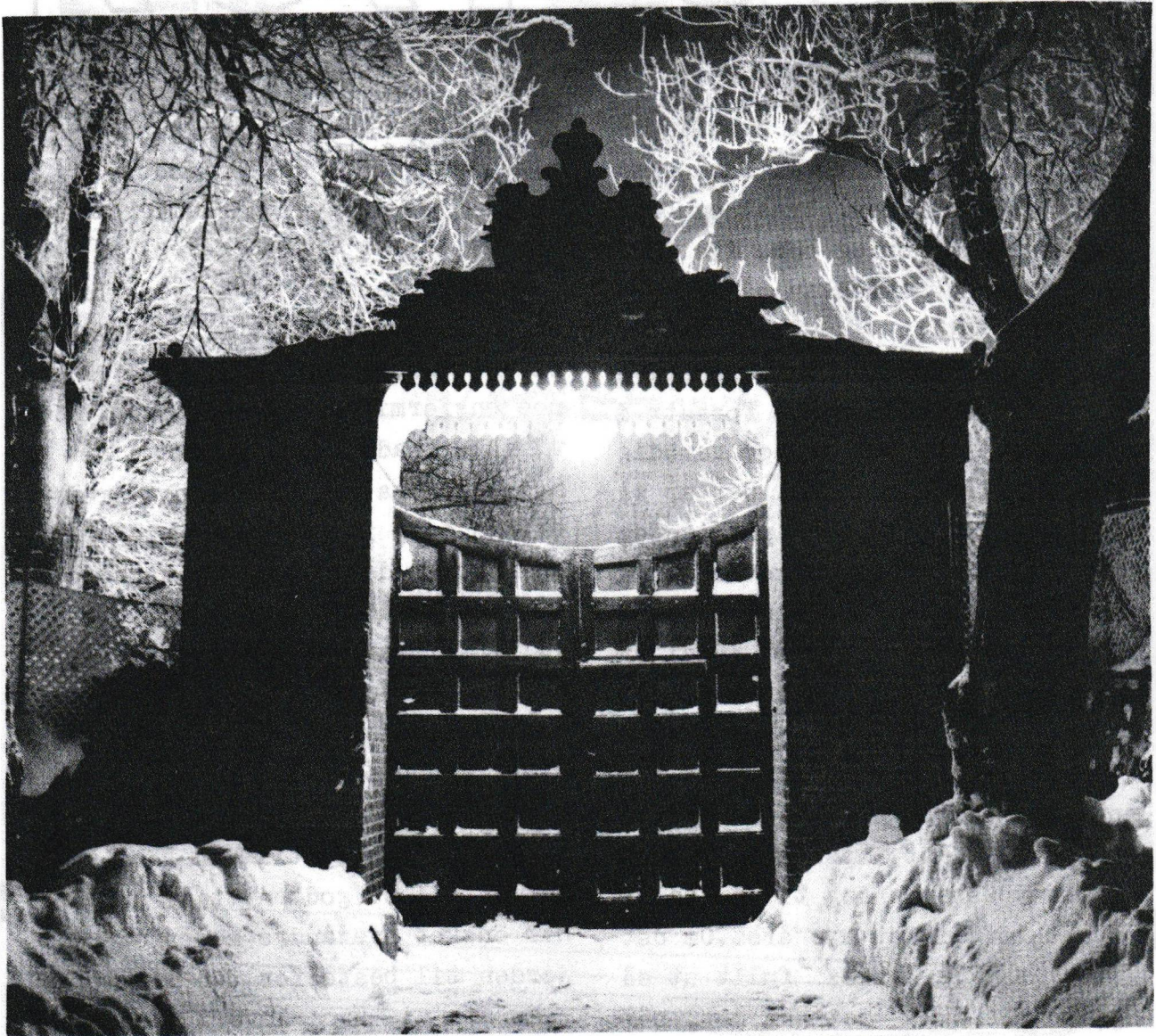
SKOLEAVDELING

NR. 1

· Å R G A N G 7 .

1959

GOOT NYTTÅR!

HOVEDPORTEN FREDRIKSVÆRN VERFT.

Vi ringte opp Major Odegaard og spurte om han ville sende en Julehilsen til en person innen Leiren. Majoren var mer en villig, og her har dere da kjedereaksjonen.

Major Odegaard ønsker kvarterkommandanten, kapt Knoph, en riktig god Jul, med håp om at må forbedre seg i bridge i det nye året.

Kapt Knoph ønsker Lt Husmo en god Jul, og håper han blir bedre i psykiske meldinger i året som kommer.

Lt Husmo ønsker Erling Hansen en god Jul, og melodien i 1959 bør bli "bedre og bedre dag for dag".

Erling Hansen hilser til Lt Boye-Karlsen, god Jul og bedre "fotballsparkeri" i 1959.

Lt Boye-Karlsen ønsker ingen god Jul.

Kapt Flaatten føler et intenst

Lt Snildals juleønsker går til fenrik Tombre med ønske om en "lesandes" god jul og et enda bedre nyttår.

Fenrik Tombre sender sin julehilsen til Gartner Sjonöst med ønsker om god Jul og godt nyttår i sin nye bolig.

Gartner Sjonöst ønsker vaktmann Hallberg god Jul og med takk for et behagelig samarbeid og god hjelp under husbygginga.

Hallberg sender sine ønsker til Lt Nygaard på denne måten: God jul Nygaard, i år ønsker vi oss nytt hår.

Nygaard sender julehilsen til Lt Magne Brenna med ønske om et fruktbart nyttår i det nye hus.

Lt Brenna sender juleønsker til stsjt Kjörlaug med de beste ønsker om god jul og mye mikk - mikk i det nye året.

land, på riksmål, på nynorsk, på samnorsk:
Det evige norske: God jul".

4. Liten og kraftig, gutt med saft i, ingen annen enn han befelselev 18 Grann, ønskes herved god jul og et sprekt nyttår av befelselev 34 Pettersen. Obs. Pass på formen, spis ikke mer enn normen.

5. Befelselev 18 Grann ønsker den vordende samesersjant 26 Klementsens en god jul og et riktig slapt nyttår.

6. Befelselev 26 Klementsens ønsker befelselev 118 Lassen, den store konfransier fra kantina, et ypperlig Jul.

7. Befelselev 118 Lassen ønsker befelselev 122 Masceus en riktig god Jul og mange saftige grep i året som kommer.

8. Menig 39 Bruerberg ønskes god Jul (med vakt) og godt

SPRENGGRANATENS

Julekort

ønske om at fenrik Anders Lundevall må bli lykkelig i julen og ut til februar. Pass på tennplugg og bensinlokk og vis omhu for forhjulsdriiften. Håper vi ikke møtes i Dödssvingens nyttårsaften.

Fenrik Lundevall sender sine juleønsker til fenrikene Wang og Berntsen med håp om at disse representanter for "Den Norske Stats Kostbareste bygg" må slappe av i det nye året.

Fenrikene Wang og Berntsen ønsker frk Tangen på skrivestua befalsskolen dette: Vi ønsker deg og Han en riktig god Jul og håper du steller godt for Han juleaften.

Frk Gerd Tangen har mottatt hilsenen og sender den videre til Lt Snildal. Til tross for endringer i julens program håper jeg du heller får en nyttårsdram.

Stsjt Kjörlaug sender ønske til "Sprenggranaten" om god Jul med mere penger, og bedre arbeidsro i det nye året.

1. Befelselev 121 Lunde ønsker befelselev 109 Christensen en god jul med håp om at han snart kan innse at etter søndag kommer mandag.

2. Befelselev 109 Christensen ønsker befelselev 33 Petersen en god jul og minner om at sommeren på Orlandet faller på en søndag i 1959.

3. Befelselev 33 Petersen til befelselev 34 Pettersen: "Du seierrike befelselev. Som Adam er du rede til å slutte som en god nummer en. "Jeg fant" rop-te gutten, så fant jeg det ord som er likt i vårt vidstrakte

nyttår med mye puss og brakkevask av befelselev 122 Musceus.

9. Menig 39 Bruerberg ønsker menig 87 Larsen en god Jul og et godt Nytt (rype) år.

10. 87 Larsen ønsker 46 Gaasodden en riktig god jul og et enda bedre nyttår, med håp om at han må ta mange "Larviksturer" i det nye året.

11. 41 Nalum ønskes en god jul og et ekstra godt nyttår, sammen med sin (u) fortjente infanteriknapp. Ønsket er fra 46 Gaasodden.

12. 41 Nalum ønsker 44 Nalum Olsen Per, alt godt for julen og det nye året. Det var et ønske om bommen på befalspost kan få stå i fred i det nye året.

Dermed får vi avslutte denne kjeden og vi i redaksjonen sender hilsner om god Jul videre til alle lesere.

Et humoristisk minne fra et uhell som var ganske alvorlig

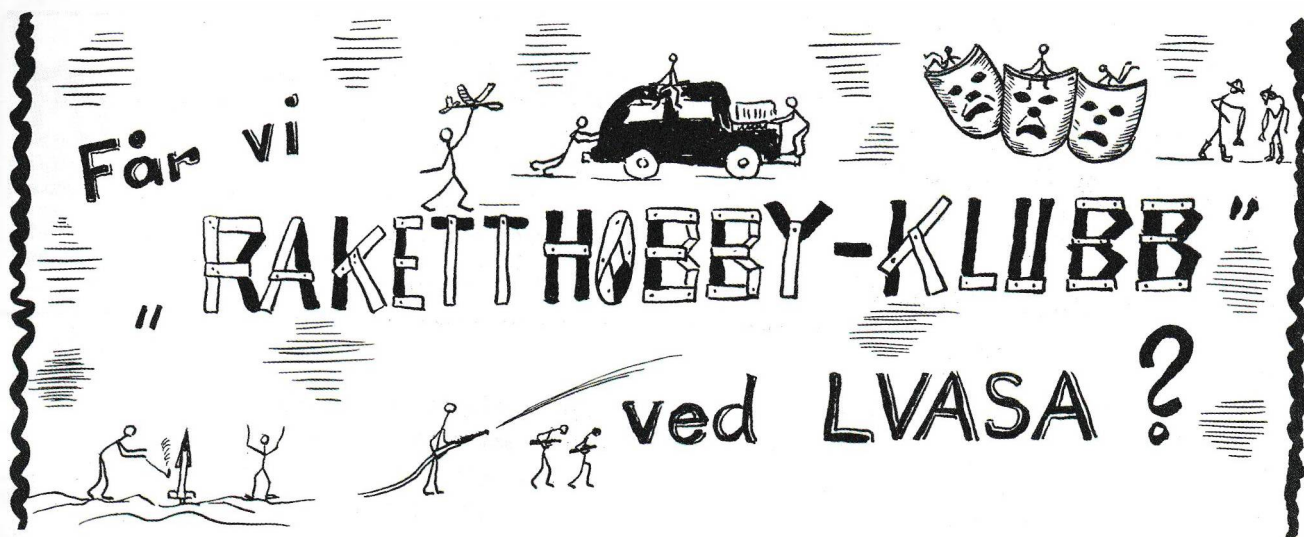

Denne historien som er sakset fra Sprenggranaten januar 1959 er hentet ut fra en virkelig hendelse rundt en temmelig dramatisk sprengning med både ex-tysk og annet tvilsomt materiale ute på Rakke i forbindelse med hyttebygging.

Det hele dreier seg om redaktørens far, Arthur Sørлие som i en årrekke var knyttet til leiren, og den tidligere kaptein i Luftforsvaret Nils Larsen – men navnene er den gang liksom ikke tatt med – men den observante leser vil se at de likevel er der – litt fordekt.

Det at illustratøren han er inntegnet Sørлие sittende under vindskjermen på en scooter, var at han på den tiden alltid kjørte rundt på en slik.

Det kan nevnes at min far ble fraktet til Tønsberg sykehus etter uhellet med ansikt- og øyeskader. Legene trodde han mulig ikke ville få synet igjen – men kort tid etter åpnet han øynene og fikk heller aldri noen problemer av skaden i ettertid.

Som leserne sikkert er kjent med drives det i dag en utstrakt hobbyvirksomhet innen Forsvaret. Vi kan bl a nevne foto,modellfly-bygging, undervannssprengning, tre og bensløyd, (her også innbefattet hyttebygging) puslespill m m. Det meste av dette er jo gamle og kjente ting for de fleste, men tross alt så er det jo stadig noe nytt å lære.

En skulle tro at behovet for hobbyklubber med dette var dekket, men så er ikke tilfelle.

Vi får til stadighet forespørsel om å starte nye og underlige hobbyklubber.

Vi kan til eks nevne: Julekort-samleklubb. Det er slike som samler på store julekort, små julekort, glansede julekort, dobbelte julekort osv osv.

Så er det noen som vil starte kompleksklubb. Det er her ment mindreverdige sådanne, og det er mest nordlendinger som ivrer etter en slik klubb.

En hobby som det har vist seg å være behov for, er en "Motor- og Bilhobbyklubb". Tenk så kjekt da gitt å kunne utføre små reparasjoner selv. Det er så mange ting en kan gjøre selv ved en bil, bare en har litt trening.

Ta bare en slik ting som når friksjonskoplingen mellom motoren og drivakselen (chlutchen) slår seg vrang.

Da er det jo om å gjøre å få skiftet ut denne så fort som mulig. Har man da en 3-4 mann (klubbens medlemmer) for hånden, kan en klare det på en dag, om ikke bilen er for stor da selvfølgelig.

Så har vi alle de utallige slag av oljer.

Ta til eksempel gearolje. Hvor mange er det her i leiren som vet at en ikke anvender gearolje til aggregater?

Jo jo, vil du vel si, det var jo et lettkjøpt og dårlig eksempel, for de fleste vet at aggregater ikke har gear. Når de defekte delene er tatt ut av motoren, vil det jo lette anskaffelsen av nye, når en har litt erfaring i de tusenvis av deler som finnes i en bil.

Så er det plass til hobbyklubben. Her kunne vi tenke oss bli a radarverkstedet, i den forbindelsen at det muligens skal flyttes til Lutvatn.

Surhet er også en ting som mange samler på. Denne klubben kom godt iveri, men så ble de ikke enig om hvem som var surest. Han skulle bli formann.

Som en kontrast til denne var det sterkt på tale å starte en stråleklubb. Klubben, eller de ivrigste, var å finne i Kadettbrakka, men her for en stund siden gikk det rykter om at samtlige hadde levert inn strålerørene på brannstasjonen. Men ifølge brannmesteren, mangler det fremdeles flere rør, så en må regne med at flere dyrker sin hobby i det stille. Det siste, og vel også det sterkeste ønske, har vært at vi skal starte en "Rakett-hobbyklubb". Hva skal vi svare på det, vet vi ikke i skrivende stund. Det er derfor vi har tatt det opp her, slik at vi kan luften det med leserne.

For å si det rett ut, så har vi liten eller ingen peiling på denslags hobby, en annen side av saken er jo at utviklingen tvinger seg fram, så vi kan vel like godt ruske som tuske i det. For eller siden vil det vel smelle og visle rundt ørene på oss likevel, om vi saboterer aldri så mye.

Det er jo mye mere betryggende å få det under kyndig ledelse, innenfor rammen av en "Rakett-hobbyklubb", enn folk skal drive hver for seg. De fleste normale mennesker kan jo tenke seg hvordan det kunne barke i vei.

Jo, vi syntes vi ser resultatene.

En mann her og et par mann der som driver med raketter. Kjemiske blandinger på flasker og

spann, ja ballonger med. Rakettkropper i flere trinn. Styrefinner og alskens jæveldom.

Det hele ville sikkert resultere i knallog fall og overfylte sykehus med forbrante nese-partier og romper.

Huff nei, la oss bli spart for denslags hobby-

virksomhet på egen hånd.

Det er ikke bare å få tak i en kjemibok, det betyr ganske meget at en forstår det som står i den også.

Tenk bare på en slik detalj som S-offiseren. Han måtte jo faktisk kjøres rundt i bil til alle døgnets tider, for å kontrollere. Ja, ja han kan formodentlig delegere sin myndighet, men men ---

Hva kan så gjøres for å etterkomme ønske om en slik hobbyklubb? Etter vår mening er det to ting som absolutt må løses først.

1. Øvingsfelt for hobbyrakettutskyting.
2. Kyndige folk til å lede klubben.

Når det gjelder punkt 1, så tror vi det kan la seg løse.

Vi har jo Rakke.

Her er det plass til flere øvingsfelter om det kniper. En må jo regne med at det blir arbeidet i grupper a 2 mann. Når det gjelder sikkerheten må denne gå foran alt, men det skulle ligge bra tilrette. Riktignok har vi Danmark i sektor, men hobbyraketter pleier ikke å gå så langt.

Vi må regne med at de faller i havet lenge før de når Danmark. Om det skulle bli en eksplosjon på startrampen, det har forekommet, skulle ikke dette ha noen virkning mot Stavern.

Utskytingsmannen har her fine dekningsmuligheter i de naturlige fjellkløftene, om han bruker disse.

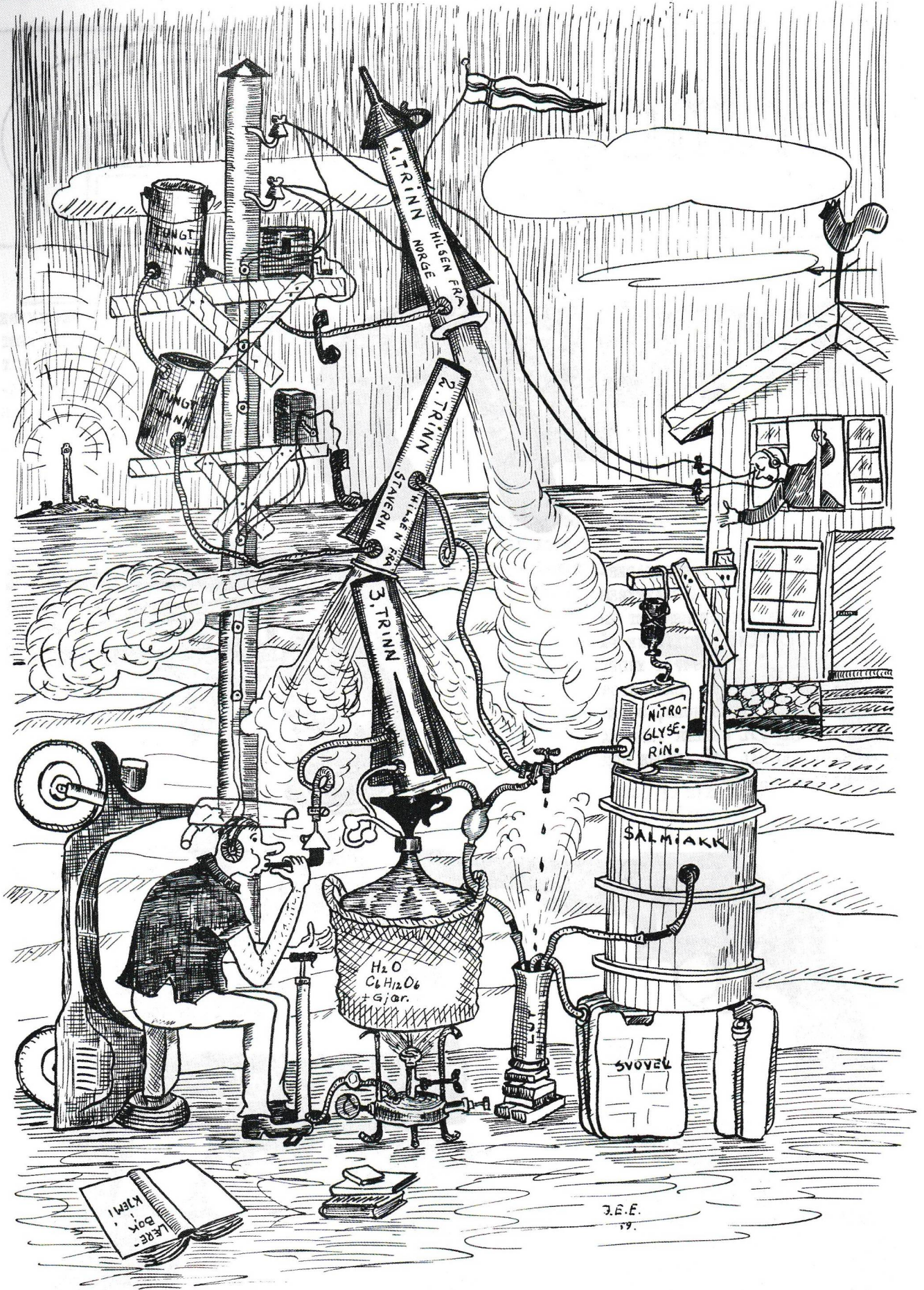
Det eneste aber er om raketten skulle gå i sørlig retning. Som kjent har vi her Svenør fyr. Dette kunne få skjebnesvangre følger, for hobbyraketter er ikke å spøke med.

Punkt 2. blir det nok noe vanskeligere med. Vi ser det helt naturlig at de (den) som skal lede klubben, også må overvåke alle ledd, fra bygging av raketten, til utskyting av disse. Til nå er det ingen av de interesserte som har overbevist på en slik måte at vi tør starte klubben.

Mange vil vel mene at denne ideen er helt nille, men den bør jo prøves. Alt nytt møter jo motbør, inntil det er en realitet.

Så håper vi leserne har fått et litet innblikk og vi lover å komme tilbake med mere hobbyrakett-stoff, så fort vi får noe nytt.

Virvel -

J.E.E.
19.

Et gammelt brev

Fra Ordføreren i Brunlanes

Larvik den 6. juli 1945

Herr Pionersjefen DKØ
Akershus
OSLO

Bruk av tyske fanger til sivilt norsk arbeid.

Sportsklubben STAG – Stavern og Agnes – er en sammenslutning av idrettsforeninger i Stavern og Brunlanes kommuner.

Sportsklubben har et større baneprojekt under arbeid. Arbeidet var påbegynt før krigen, men ble nedlagt i og med "idrettsstreiken".

Opparbeidelsen av idrettsbanen er nå gjenopptatt. Etter den foreløpige oversikt som en for tiden har over omkostningene til opparbeidelse av banen, vil arbeidet med leiet hjelp antas til et beløp mellom 20 og 30 tusen kroner. Dette vil bli et økonomisk løft som en idrettsforening etter våre forhold vil ha vanskelig med å klare. Det kan heller ikke for tiden skaffes arbeidskraft til dette anlegg.

Da det for vår idrettsungdom haster med å få ferdig et bruklig idrettsanlegg, og sportsklubben er interessert i å kunne få utført anleggsarbeidet billigst mulig, tillater derfor undertegnede ordførere i Brunlanes og Stavern kommuner seg å søke Dem om tillatelse til å innta en del tyske krigsfanger fra forlegningen i Stavern til anlegget.

Tyskerne i forlegningen i Stavern lever nå om dagen det rene badegjestliv, og det ville derfor også være en tilfredsstillende for befolkningen å se en del av dem satt i arbeid og i særlig grad når arbeidet skjedde for vår idrettsungdom som her liksom ellers i landet, har vært blant tyskernes argeste motstandere.

Da det er ønskelig at arbeidet snarest kan påbegynne for full kraft, tør vi be om omgående svar idet vi tør håpe på imøtekommenhet.

Ærbødigt

K. Edvardsen
Ordfører

E. Schøning
ordfører

*God Jul
og
Godt Nytt år
ønskes alle våre medlemmer*

Neste nummer kommer mars 2006

*Russisk skrin fra
Stavern 1944. – fra
Mariannes samling.*

*Også innvendig er
disse skrinene ofte rikt
dekorert. – noe Marianne
stolt viser frem her.*

“BANKEN” i Stavern fra 1841

Vår bank har betjent lokalmarkedet i Stavern med banktjenester helt siden 1841. Mangt og mye har skjedd siden den tid, men "banken" i Stavern er fortsatt i god drift og betjener også i dag både privatpersoner og bedrifter med et variert og komplett tilbud av finansielle tjenester. Tidene forandres, folks behov og ønsker endres, noe vi i SpareBank 1 Vestfold har tatt konsekvensen av.

Engasjert i lokalsamfunnet

Honnørordet "Lokalbanken" betyr noe for oss i Stavern. Vi har engasjert oss i et stort antall arrangementer både av kulturell og idrettslig art. En aktiv medspiller i "Glade dager", sponsor for musikk-korps og idrettsforeninger, samt bidragsyter til en rekke andre tiltak i lokalsamfunnet Stavern. Vi håper at du setter pris på dette og også for fremtiden vil gjøre dine bankforretninger hos oss.

Velkommen som kunde i “BANKEN” i Stavern!

Sidsel E. Andersen

Trond Morten Istre

Hanne Sandene

Vit at vi er der.

SpareBank 1 Vestfold

Tlf. 02480 www.sparebank1vestfold.no